

Educația elevului în cadru colectivului școlar.

Educația elevului în cadru colectivului școlar se face prin intermediul relațiilor interpersonale dezvoltate în cadrul clasei de elevi. Grupul clasei presupune relații între membrii săi, tot așa cum la nivelul societății există o multitudine de relații între oameni. Aceste relații între elevii clasei contribuie la crearea climatului clasei și de cunoaștere mai aprofundată între ei, care poate fi unul pozitiv, propice învățării, sau dimpotrivă unul tensionat, inhibitor al progresului individual.

Climatul grupului în clasă și educația lor este dat de următorii parametri:

- Tipurile de relații care se leagă între elevi;
- Caracteristicile relațiilor sociale din clasa;
- Atitudinile și comportamentele elevilor în situații școlare și extrașcolare;
- Tipul de autoritate exercitat;
- Specificul relațiilor “pe verticală”, elev – profesor.

În clasa de elevi se întâlnesc următoarele tipuri de relații interpersonale:

- relații de intercunoaștere;
- relații de intercomunicare;
- relații socio-afective (afectiv-simpatetice)
- relații de influențare.

Relații de intercunoaștere

Cunoașterea cât mai bună a celuilalt, în orice grup social ne-am situa, elimină în mare parte instaurarea unor relații interpersonale negative, bazate pe suspiciune, neîncredere, egoism, intoleranță. Grupul clasei nu se abate de la această regulă.

Paliere ale intercunoașterii:

o cunoașterea elevilor de către cadrul didactic;

o cunoașterea fiecărui elev de către colegii săi.

Având informații clare, reale, obținute în urma unui proces de cunoaștere sistematică a elevilor, profesorul va acționa în consecință, construind „pe verticală” relații pozitive și trainice, în măsură să garanteze eficiența activității pe care o desfășoară cu clasa. În plan

orizontal, intercunoașterea sprijină elevii în procesul de construire a coeziunii grupului, determinându-i să lege relații constructive și eficiente. Un rol central îl joacă aici imaginea de sine a fiecăruia, corelată cu imaginea membrilor grupului, unul despre celălalt.

Sociologia educației, care tratează și problematica clasei, ca microsistem social, accentuează importanța intercunoașterii, în lipsa căreia apar erori de comunicare și relaționare, în concluzie, relații sociale defectuoase.

Relații de intercomunicare

Comunicarea dintre profesor și elevi este prezentă, într-o formă sau alta, în toate componentele procesului de învățare: oferta, receptarea și evaluarea. Interacțiunea profesor-elev descrie o relație cu caracter preponderent informațional, datorat schimbului permanent de informații între cei doi poli ai învățării, dar totodată și unul formativ, concretizat în formarea și dezvoltarea continuă a competențelor comunicaționale, fără de care nu se poate imagina comunicarea reală.

La fel de importantă este și comunicarea „pe orizontală”, între elevi. Ca în orice grup social și în clasă elevii au nevoie să comunice unii cu alții, împărtășindu-și impresii cerând și oferind informații. Intercomunicarea este strâns legată de intercunoaștere, influențându-se reciproc. În universul clasei pot să apară deseori turbulențe în planul comunicării, atât între elevi, cât și între elevi și profesor. Aceste erori de intercomunicare sunt cauzate de regulă de factori perturbatori sau blocaje ale comunicării. Câteva condiții ar trebui cunoscute și respectate de cadrul didactic, pentru a asigura un dialog eficient cu elevii, model pentru relațiile de comunicare construite între elevi:

a) Existența raportului de accesibilitate de la emițător la receptor, implică înlăturarea diferențelor de sens pe care cuvintele le au la emițător (aici, profesorul) și la receptor (elevii). Precizarea clară a materialului emis condiționează înțelegerea lui și asigură realizarea unui dialog real.

b) Neinfluențarea voinței elevilor în dialog va permite formularea unor răspunsuri conform judecății personale a acestora, ca urmare nu a conducerii dialogului după voința cadrului didactic, ci orientându-l discret pe calea corectă, prin prestația personalizată a elevilor.

c) Admiterea părerilor contrarii este o dovadă a dialogului veridic, cu condiția ca răspunsul să fie argumentat de către elev în mod pertinent, chiar dacă contrazice judecata profesorului;

d) Renunțarea la excesiva verbalizare din partea cadrului didactic va da elevilor ocazia să formuleze răspunsuri corecte, complete, personalizate. Cu cât învățătorul va monopoliza mai puțin discuția, cu atât șansa elevului de a oferi răspunsuri și de a pune întrebări va crește.

e) Acceptarea refuzului elevilor în dialog cu înțelegere și fără manifestări brutale, demonstrează încrederea profesorului în posibilitățile elevului, înlătură blocajele și nu conduce la permanentizarea neangajării.

Respectând reguli ale unei corecte comunicări, cadrul didactic îi va educa pe elevi în spiritul unei comunicări eficiente. În efortul de educare a intercomunicării, se vor lua în calcul și evitarea situațiilor perturbatoare ca:

- o Filtrarea informațiilor;
- o Blocajul de orice natură ar fi el;
- o Bruiajul;
- o Distorsiunea mesajului.

Toate acestea și multe altele, nesoluționate la momentul oportun, vor genera și amplifica fenomene de criză educațională, mai greu de soluționat decât de prevenit.

Relații socio-afective preferențiale În cadrul oricărui grup social, între membrii săi apar în mod inevitabil relații de simpatie sau de antipatie, relații de preferință și de respingere între membrii grupului. Asemenea relații interpersonale apar și în grupul clasei, ca rezultat al nevoii schimbului de emoții și sentimente. Aceste relații au la bază atracția interpersonală, cauzată de emoții înțelese ca modificări organice, provenite din atitudini rapide și pripite, cu grad destul de mare de dezorganizare.

Din punct de vedere structural, emoțiile tind a se combina între ele, într-o așa măsură încât este dificil sau chiar imposibil a fi separate. Corelate cu experiența socio – interacțională, emoțiile creează impresia de armonie sau de conflict între anumite părți ale personalității. Se produce astfel o proiecție a imaginii interioare sub forma unor „lipsuri personale”, ce se cer completate în exterior, în plan relațional.

Apar astfel la nivelul grupului relațiile afectiv - simpatetice între elevi, relații ce au ca principale caracteristici:

- o Spontaneitatea;
- o Sinceritatea;
- o Nevoia de reciprocitate în plan afectiv;
- o Supraevaluarea trăirilor afective.

Este foarte important modul de manageriere a relațiilor afectiv – simpatetice ale elevilor, manifestarea lor fiind o condiție principală a dezvoltării personalității elevilor. Se știe că mediul social al clasei de elevi exercită influențe asupra relațiilor socio – afective

preferențiale, așa cum au un rol important ca influențe și modalitățile de evaluare a comportamentelor interpersonale.

De exemplu, atitudinile contradictorii față de râs, nu vor face altceva decât să inhibe sau să estompeze emoțiile generate de buna dispoziție. Colectivul de elevi nu trebuie lipsit de afectivitate, pentru a nu le disturba dezvoltarea capacităților interacționale.

Relații de influențare

În clasa de elevi mai apare un tip de relații, cunoscute în literatura de specialitate ca relații de influențare, care nu se manifestă doar ca rezultat a unor afinități personale, ci sunt generate și de poziția ocupată de fiecare elev în ierarhia subiectivă sau obiectivă a clasei.

Vorbind de influență în grupul de elevi, aceasta poate fi de trei feluri:

1. Influența exercitată de profesor asupra relațiilor din clasă;
2. Influența exercitată de liderul clasei (care poate fi formal sau informal);
3. Influența exercitată de un subgrup al clasei (numit subgrup dominant).

O influență pozitivă sau negativă asupra relațiilor sociale stabilite la acest nivel între elevi o are relația afectivă dintre elevi și profesor. Atunci când această relație este una pozitivă, elevii vor prelua modelul, adoptând multe dintre atitudinile profesorului, formându-și abilități de interrelaționare corespunzătoare. Dacă tipul relației profesor – elevi este unul necorespunzător, aceasta se va transmite în planul relațiilor „pe orizontală” sub forma:

- o Reacțiilor de respingere din partea elevilor, numeroase, severe și deseori nejustificate;
- o Proliferarea atitudinilor „originale”;
- o Fixarea lipsurilor și a defectelor;
- o Diminuarea ratei de învățare.

Competențele profesionale ale cadrului didactic și abilitățile de manager al clasei conduc, desigur, la eliminarea acestor neajunsuri. Importante sunt în acest sens:

- o Percepția interpersonală profesor – elev – cunoștințele, competența și statutul

profesorului sunt percepute într-un anumit mod de elevi, ceea ce crește sau scade influența profesorului asupra clasei. Perceperea nu este egală, existând diferențe pe parcursul unui an școlar, când, de exemplu, la începutul anului școlar elevii îl pot percepe ca dificil, pentru ca mai apoi percepția să se amelioreze, îmbunătățindu-se către sfârșit. O folosirea în exces a influenței de către profesor modifică percepția clasei asupra profesorului. Elevii vor vedea sarcinile școlare ca dificile și plictisitoare, în situația în care profesorul va apela la stimuli ai motivației extrinseci sau la amenințări și pedepse. Chiar dacă forța, amenințarea, pedeapsa

etc. ar fi direcționate de către profesor doar asupra unui singur elev din clasă (de exemplu, asupra unui elev cu tulburări de comportament), acest comportament va avea influență asupra întregului colectiv. Este indicat ca profesorul să apeleze la stimuli ai motivației intrinseci, iar în cazul elevilor cu probleme de comportament să renunțe la măsuri extreme, fiind alături de acei elevi perturbatori chiar și printr-o formă de comunicare tacită.

Structura colectivului de elevi

Structura colectivului de elevi este generată de relațiile care se stabilesc între membrii ei; ținând seama de modul de funcționare al acesteia, se disting două structuri fundamentale: o structură formală și una informală.

Prima, cea formală, apare ca urmare a investirii lor oficiale cu roluri (funcții, responsabilități). Investirea se face de către profesorul diriginte sau de către învățător. În urma investirii apar liderii oficiali (responsabilul de clasă, alți responsabili temporari sau permanenți). Între acești lideri și restul colectivului, se stabilesc relații specifice: asigurarea condițiilor în vederea atingerii scopurilor propuse și acțiuni în vederea menținerii coeziunii grupului.

Cea de a doua structură, cea informală, nu este impusă și reglementată de către cei care dețin anumite funcții, ea este rezultatul spontan al relațiilor intersubiective ce se stabilesc între membrii colectivului. Ea are un caracter predominant afectiv, bazat pe legături de simpatie, antipatie, indiferență.

În funcție de modul în care se distribuie și se concentrează aceste relații interpersonale vor apărea așa ziii lideri informali.

Dacă liderii formali ocupă anumite poziții în virtutea unor reguli și norme stabilite în prealabil și impuse de organizarea internă a colectivului, cei informali ocupă asemenea poziții ca urmare a distribuției și restucturării relațiilor interpersonale din colectiv. Și unii și alți exercită aceleași funcții – concentrarea eforturilor în vederea îndeplinirii sarcinilor și menținerea coeziunii grupului – nu însă prin aceleași mijloace. De aici deosebirea și contradicțiile care pot să apară între ei, care pot evolua până acolo încât liderii informali să anihileze și să contrabalanseze influențele exercitate de către cei formali.

Coeziunea colectivului se organizează în funcție de cele două structuri discutate deja, formală și informală. Ea reflectă convergența dintre membrii săi, concentrarea interacțiunilor în vederea integrării lor într-un tot unitar. În literatura de specialitate, sunt analizați două tipuri de factori care contribuie la întărirea coeziunii colectivului de elevi, factori extrinseci (condiții exterioare ale existenței grupului) și factori intrinseci prin intermediul cărora sunt “vizibili” cei extrinseci. La rândul lor, cei intrinseci pot fi de două feluri: socioafectivi (stări afective favorabile conlucrării dintre membrii colectivului) și sociocooperatori vizând organizarea colectivului, distribuirea și investirea cu roluri, stilul de conducere.

Dinamica colectivului surprinde totalitatea transformărilor care au loc în interiorul colectivului, transformări care îi imprimă colectivului o anumită traiectorie. Este vorba despre evoluția colectivului ca întreg, ca unitate de sine stătătoare și nu de anumite modificări izolate ce se produc în interiorul său.

Cunoașterea dinamicii presupune în mod firesc descifrarea forțelor motrice care se află la originea acestui proces, dică a contradicțiilor interne dintre cele două tipuri fundamentale de structură, formală și informală. Întrucât structura formală este impusă, iar cea informală rezultă în mod spontan ca urmare a relațiilor ce se stabilesc între elevi, înseamnă că între ele vor apărea diferențe și nepotriviri, contradicții. Din acest motiv este necesară cunoașterea mecanismelor dinamicii grupului respectiv.

Scopurile colectivului de elevi sunt educative, subordonate idealului educațional, din care rezultă obiectivele activității grupului respectiv.

Dinamica colectivului de elevi este analizată de către pedagogi și psihologi care au constatat că sensul evoluției sale nu este liniar – ascendent ci fluctuant, oscilatoriu. S-a ajuns la concluzia că dinamica colectivului de elevi este de natură ondulatorie.

În faza de constituire a grupului, tensiunile și contradicțiile interne sunt atenuate, coeziunea fiind în acest fel mai puternică; pe parcurs, în clasele următoare, asemenea fenomene se intensifică, coeziunea slăbește, pentru ca în faza finală, din nou să asistăm la atenuarea unor conflicte și implicit la creșterea coeziunii.

Sensul ondulatoriu al dinamicii colectivului, de-a lungul unei perioade determinate de timp, de regulă un ciclu școlar, scoate în evidență faptul că tensiunile și contradicțiile interne nu se atenuază în mod liniar ca urmare a conviețuirii în comun, din contră, după un debut cu manifestări relativ moderate ale acestor tensiuni urmează o perioadă în care forțele ce ființează în interiorul colectivului se exprimă mai intens pentru ca în final să asistăm la o revenire și implicit la instalarea unei stări mai puțin tensionate.

Pe fondul acestei tendințe legitime se pot delimita etapele devenirii acestui univers microsocial care este colectivul de elevi:

- etapa evaluării interpersonale caracterizată prin preocuparea fiecărui elev pentru cunoașterea celorlalți parteneri, din perspectiva disponibilităților de a stabili contacte interpersonale cu ei, este, de fapt, de procesul complex al percepției interpersonale. Imaginile pe care fiecare o are despre celălalt se întregesc cu alte și alte elemente ca urmare a fixării și perfecționării unui registru preferențial–evaluativ.

- etapa constituirii și încheșării structurii socioafective a colectivului de elevi ca expresie a personalității umane; asistăm la o puternică exprimare a energiilor umane, a motivațiilor individuale care orientează în diferite sensuri atitudinea membrilor grupului. Sensul unor asemenea convulsii interioare nu trebuie apreciat doar ca un indicator negativ. Gama fenomenelor psihosociale în care elevii sunt implicați pot fi cunoscute și dirijate de

către profesor, care în colaborare cu ceilalți factori educativi în vederea ameliorării lor și a optimizării fenomenelor grupale.

- etapa stabilizării și recunoașterii unei structuri socioafective dominante se referă la acea stare de echilibru relativ, favorabilă realizării obiectivelor sale educativ-formative. Colectivul de elevi dispune de acea conștiință de sine, membrii săi acționând în mumele colectivului, ca un tot unitar.

Aceste etape nu se prezintă ca o succesiune de momente distincte, ele se intercondiționează și completează reciproc. Fenomenele etapei anterioare se continuă și în etapa ce urmează, după cum, germenii fiecărei etape se află în cea precedentă. Noua etapă preia și integrează achizițiile din etapa anterioară. Stabilirea unor bariere rigide sau a unor intervale cronologice este practice imposibilă. Semnificative din acest punct de vedere sunt transformările interioare ce se produc continuu și imperceptibil atât în atitudinea și comportamentul elevilor cât și în manifestările colectivului ca un microsistem social.

Bibliografie

1. Golu, Pantelimon, Psihologia socială, EDP, București, 1974.
2. Herseni, Traian, Sociologie, Editura științifică și enciclopedică, București.1982.
3. Nicola, Ioan, Dirigintele și sintaliatatea colectivului de elevi, EDP, București, 1978.
4. <http://click.isjiasi.ro:8180/scorm-player/scorm/15e9b5e7-656b-44e8-a189-47dbba27b3cb/contents/m01/res/Pdf3.pdf>

CONȚINUT

1. Introducere
2. Climatul grupului în clasă și educația lor este dat de următorii parametri:
3. Palierii ai intercunoasterii
4. Relații de intercomunicare
5. relațiile afectiv - simpatetice între elevi
6. Influența în grupul de elevi

